

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 5, Sayı: 21, Aralık 2019, s. 487-494

Araştırma Makalesi

Öğr. Gör. Fatma SİNECEN

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türk Dili Bölüm Başkanlığı

fatma@adu.edu.tr

Öğr. Gör. Osman SİNECEN

Pamukkale Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü

osinecen@pau.edu.tr

DENİZLİ ÇAL İLÇESİNDE İNTERNET VE MEDYA KULLANIMI İLE BİLGİ KİRLİLİĞİNİN KULLANICILARIN ALIŞKANLIKLARINA YANSIMASI

Özet

Sosyal medya olgusu artık günlük hayatın vazgeçilmezi konumundadır. Kullanıcılar, sosyal medya üzerinden arkadaşlarını ve güncel olayları takip ederek gündelik hayatla ilgili bilgilere ve gelişmelere daha hızlı ve kolay ulaşabilmektedir. Sosyal medyada bilgiye kolay ulaşılması yanında bilgi kirliliği gibi önemli bir sorunla karşı karşıya kalınmaktadır. Siteler daha fazla takipçi kazanabilmek amacıyla kullanıcıların dikkatini çekebilecek yalan ve ilgisiz haber başlıklarına sahip reklam vermektedir. Kullanıcılar sayfaya merak edip girdiklerinde bahsi geçen sayfaların görüntülenme sayılarını arttırmaktadır. Kullanıcılar haberi okuduklarında başlıkla herhangi bir ilişkisinin olmadığı görmektedirler. Yapılan çalışmada Denizli ilinin Çal ilçesinde bulunan esnaf ve öğrencilere bilgi kirliliğini ölçmeye yönelik İnternette Bilgi Kirliliği (İBK) ölçeği uygulanmıştır. Çalışmada 387 kişiye ulaşılmış %95 güvenilirlik ve geçerlilik sağlanmıştır. Çalışma kapsamında, kişilerin sosyal medyadan öğrendikleri bilgileri ne kadar güvenilir buldukları ve sosyal medya kullanım süreleri karşılaştırılmıştır. Bireylerin sosyal medya kullanım sürelerinin uzun olduğu ve bilgileri birbirinden ayırmakta zorlandıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, sosyal medyadan öğrendikleri bilgiler konusunda yeterli farkındalığa sahip olmadıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Medya, Bilgi Kirliliği

REFLECTION OF INFORMATION POLLUTION CAUSED BY INTERNET
AND MEDIA USAGE IN DENİZLİ ÇAL DISTRICT TO USERS' HABITS

ABSTRACT

The phenomenon of social media is now indispensable in daily life. Users can access the daily life information and developments more quickly and easily by following their friends and current events through social media. In addition to easy access to information on social media, we face an important problem such as information pollution. Sites provide ads with false and irrelevant news headlines that can attract users' attention in order to gain more followers. When users are curious about the page, it increases the number of times the pages are displayed. When users read the news, they see that they have no relation to the title.

In the study, Information Pollution on the Internet (İKK) scale was applied to artisans and students in Çal district of Denizli in order to measure information pollution. In this study, 387 people were reached and 95% reliability and validity were achieved. Within the scope of the study, the reliability of the information obtained from the social media and the usage period of the social media were compared. It has been revealed that individuals have long social media usage times and find it difficult to distinguish information. In addition, they did not have enough awareness about the information they learned from social media.

Keywords: Internet, Media, Information Pollution

Giriş

Bilgi ilk çağlardan bu yana arayışın temelidir. Bilgi herhangi bir konunun anlaşılması ve kavramlaştırılmasıdır. En önemli özelliği ise birbirinin üzerine aktarılması ve genişletilebilmesidir. Bilgi insan yaşamındaki değişiklikler doğrultusunda yeniden yapılanarak gelişimine devam etmektedir. Bilgi aktarımı önceleri sadece sözlü olarak yapılırken, yazının icadı ile bilgini aktarımında yeni bir döneme girilmiştir. Yazının icadı bilginin aktarılmasını hızlandırmış ve bilgiye ulaşımı çağın şartlarında kolaylaştırmıştır. Çağımızda ise bilgi kaynakları günün gerektirdikleriyle ulaşımı giderek kolaylaştırmaktadır. İçinde bulunulan çağ "bilgi çağı" olarak da anılmaktadır (Bölükoğlu, 2002, s.248).

Bilgi çağının en önemli özelliği olarak iletişim öğelerinin yaygınlaştırılması ve bilgiye ulaşımın kolaylaştırılmasıdır. İletişim bireylerin karşılıklı ya da tek yönlü olarak bilgileri aktarılması yada bilgilerin karşılıklı transfer edilme sürecidir (Eren, 2000, s.333; Eroğlu, 2000, s.206; Özer, 1997, s.113). İletişim, bilginin aktarılmasının temel taşıdır. Kişi, yaşamında edindiği deneyimleri, diğerlerine aktararak bilginin paylaşılmasını sağlamaktadır.

Genel anlamda iletişim, bir bilginin kaynaktan, hedefe aktarılmasıdır. Kaynak, iletişimde harekete geçen bilginin sahibidir. Kaynak kendisindeki bilgiyi hedefe aktarmasını iletişim olarak adlandırılır. Aktarma sırasında kullandığı her türlü tekniğe ileti denir. İletişim sırasında kullanılan her türlü araç gereç ise kanal olarak adlandırılır. Örnek olarak salonda konferans

veren bir konuşmacıyı ele alırsak; konuşmacı burada kaynağı oluşturmaktadır. Dinleyiciler ise hedeftirler. Konuşmacının kullandığı sesli ve yazılı anlatım iletimi oluşturmaktadır. Konferans sırasında kullanılan mikrofon veya projeksiyon aleti ise birer kanaldır.

Çağın gerekleri iletişimin yaygın ve hızlı olmasını gerektirmektedir. İnternet, bilgisayarların veri paylaşımı için uydu ve sunucular (server) yardımıyla uzak mesafelerden bir bire bağlanmasının oluşturduğu ortak yapıdır. İlk olarak askeri amaçlı kullanılan “ARPANET” olarak ortaya çıkmıştır (Hauben, 2007). İletişim araçları olarak günümüzde internet ve medya yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Birbiriyle yakından ilişkili olan bu iletişim araçları hızlı ve yaygın kullanımı olması nedeniyle bilginin ulaşımını kolaylaştırmaktadır.

Medya günümüzde dijital olarak şekillenmekte ve internet üzerinden aktarılmaktadır. Bu bağlamda, web olarak da adlandırılan WWW (World Wide Web – Geniş Dünya Ağı) ile resim, belge, müzik, video ve dosyalar paylaşılmakta (Berners-Lee vd., 1994, s.298), internet üzerinden sunuculara dosyaların yüklenerek kullanıcının ulaşımını sağlayan FTP (Dosya Aktarım Protokolü – File Transfer Protocol) (Postel ve Reynolds, 1985), kullanıcıların internet üzerinden resmi ve kişisel yazışmalar yaparken kullandıkları E-posta (Electronic Mail) (Dürscheid vd., 2013, s.35), anlık olarak mesajlaşma sağlayan sunucular yardımıyla tanıştığımız ya da tanımadığımız kişilerle sohbet etmemizi sağlayan Sohbet (Chat), Anlık Mesajlaşmalar (Instant Messaging) (Jennings vd., 2006, s.16), internet üzerinde tartışma platformu Forumlar (<http://www.volkankey.com/forum-nedir/>), şirketlerin kendi içlerinde bilgi ve dosya aktarımında kullandıkları ve dışardan kullanıcıların kullanımına da açık iletişimi sağlayan Intranet-Extranet ağları (Baker, 2000, s.41-42), günlük paylaşımlar yaparak kendisi ya da istediği bir konu hakkında internet üzerinden diğer kişilere paylaşımlarda bulunmak amacıyla kullanılan Bloglar (Godwin-Jones, 2003, s.13), haber, mesajlaşma ve microblogger gibi sitelerde yayın akışı güncellenerek eklenen yeni bilgilerin kullanıcıya gerçek zamanlı olarak haber verildiği Web Feed (Web Sayfası Bildirimcileri) (https://en.wikipedia.org/wiki/Web_feed) gibi internetin iletişim ve medya aracı olarak kullanılmasını sağlayan temel araçlar karşımıza çıkmaktadır (Kelleher, 2007). Belirtilen araçlar kullanılarak oluşturulan medya olgusu, bireyler arasında dijital medya şeklinde isimlendirilmektedir. Kavramsal anlamda ise bilgi akışı yapılan radyo, televizyon, internet ve sinema gibi dijital içerik barındıran ve yayınlanması dijital olarak sağlanan bütün dijital içerikler dijital medyanın içinde yer alır (Sezer ve Yılmaz, 2013).

Bu Çalışmanın Amacı: İlçede medya kullanıcıları internette dikkat dağıtıcı reklamları engelleyerek kaynağı belli ve güvenilir bilgiye ulaşmada zorluk yaşıyor mu? İlçede internete giren kişilerin reklamlar dikkati çekiyor, doğru kabul ediliyor mu? İlçede internete giren kullanıcılar gördükleri bilgileri sorgulayıp doğruluğunu denetleyebiliyor mu? Sorularına cevap aramaktır.

Çalışmanın Yöntemi: Fırat ve Kurt (2015, s.99) İBK (İnternette Bilgi Kirliliği) ölçeği olarak geliştirdikleri ve öğretmen adaylarında uyguladıkları 20 soruluk ölçekte ortam özellikleri ve bireysel özellikler olarak 2 faktörde incelemişlerdir. Bu çalışmada faktörleri aynı şekilde çalışmada geçerli kabul ederek bir yerleşim yerinde rastgele oluşturulan örneklem gurubu ile çalışılmıştır. 387 kişiye ulaşılan çalışmada %95 güvenilirlik ve geçerlilik sağlanmıştır. İnternet ortamında meydana gelen bilgi kirliliğini ölçmeye yönelik İBK ölçeği, “hiç katılmıyorum (1)”,

“katılmıyorum (2)”, “kararsızım (3)”, “katılıyorum (4)” ve “tamamen katılıyorum (5)” şeklinde düzenlenmiş “likert tipi” bir ölçektir. Çalışma soruları sorun belirlemeye yönelik olduğu için ters yönlü kabul edilmiş 1 ile 5 arasındaki değerlendirilmede 1 en az sorun yaşanan, 5 ise en çok sorun yaşanan puan değerleri olarak belirlenmiştir. Cronbach alpha katsayısı 0,880 olarak hesaplanan ölçeğin geçerliliği Çal ilçesinde uygulanan anket uygulamasında 0,793 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bilgiler SPSS paket programıyla analiz edilmiştir. Sürekli değişkenler ortalama± standart sapma ve kategorik değişkenler sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Parametrik test varsayımları sağlandığından dolayı gruplar arası farklılıkların karşılaştırılmasında İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (Independent-Samples T-Test) ve ANOVA testinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, çalışmadaki demografik değişkenler incelendiğinde cinsiyet olarak 252 (%65,12) kişi erkek olarak çoğunluktadır. Yaş ortalamasının 28,52 olarak bulunmuştur. Mezuniyet durumlarının değerlendirildiğinde 183 (%47,29) kişi ile lise mezunları çoğunlukta bulunmuştur. Meslek grupları incelendiğinde 108 (%27,91) kişi ile çoğunlukta bulunmuştur. Meslek grupları olarak birbirine yakın mesleki değişkenler sağlanmaya çalışılmıştır. Medeni durumlarda da birbirine yakın değerler bulunsa da evli olanlar 202 (%52,2) kişi ile çoğunlukta bulunmuştur.

Tablo 1. Demografik Değişkenler

		n	%
Cinsiyet	Kadın	135	34,88
	Erkek	252	65,12
Yaş	Ort.±s.s.(yıl)	28,52±14,24	
Eğitim durumu	İlkokul	34	8,79
	Ortaokul	122	31,52
	Lise	183	47,29
	Lisans	48	12,40
Meslek	Öğrenci	108	27,91
	Ev hanımı	73	18,86
	İşçi	70	18,08
	Memur	54	13,95
	Esnaf	82	21,19
Medeni durum	Bekar	185	47,80
	Evli	202	52,20

İnterneti kullanma süresi	Ort.±s.s.(saat)	6,51±1,88
---------------------------	-----------------	-----------

Tablo 2'ye göre, durum bildiren İBK anket soruları incelendiğinde ortam özelliklerinde ve bireysel özelliklerde medyan değeri 3 bulunmuştur. Ortam özellikleri medyan değerini alt medyan sınırında yakalarken (ort=3,09), bireysel özellikler ort üst sınıra ulaşma eğiliminde olduğu görülmüştür.

Tablo 2. İBK Ölçeği Faktör Analizi

	Ort.±s.s.	medyan (Likert)	p
Ortam özellikleri	3,09	Kararsızım	0,089
Bireysel özellikler	2,93	Kararsızım	

Bireysel ve ortam değişkenleri ile İBK ölçeği arasındaki karşılaştırma Tablo 3'te incelenmiştir. Ortam özellikleri incelendiğinde eğitim durumu, meslek grubu ve medeni durum istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sağlanamamıştır. Ortam özellikleri ile cinsiyet arasındaki incelemede kadınlar 3,42 ortalama ile internette bilgi kirliliğine dair daha fazla sorun yaşamış olduğu görülmektedir ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (p=0,006). Yaş değişkeni incelendiğinde 3,01 ortalama ile 28 yaş ve üstü olanlar daha fazla sorun yaşayan grup olarak bulunmuştur. Bireysel özellikler ile kişisel değişkenler karşılaştırıldığında cinsiyet ve eğitim durumu ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yaş değişkeni ile bireysel özellikler incelendiğinde 3,23 anket ortalaması ile 28 yaş üstü olanlar daha fazla bireysel eksiklik duymakta olduğu görülmüş ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p=0,0001). Meslek grupları ile bireysel özellikler karşılaştırıldığında memur olanlar 2,29 anket ortalaması ile en az bireysel eksiklik duyanlar olarak görülmüş ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur (p=0,048). Medeni durum karşılaştırmasında 3,24 anket ortalaması ile daha fazla sorun yaşayan grup olarak evli olanlar bulunmuş istatistiksel anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=0,0001).

Tablo 3. İBK Ölçeğinin Bireysel ve Ortam Değişkenlerine İncelenmesi

		Ortam özellikleri		Bireysel özellikler	
Cinsiyet	Kadın	3,42±1,02	0,006 ^α	3,04±1,00	0,182 ^α
	Erkek	2,90±0,89		2,96±0,68	
Yaş	28 yaş ortalama altı	2,41±0,90	0,0001 ^α	2,55±0,81	0,0001 ^α
	28 yaş ortalama üstü	3,01±0,88		3,23±1,11	

Eğitim durumu	İlkokul	3,12±1,14	0,103 ^β	2,82±0,93	0,081 ^β
	Ortaokul	2,94±1,21		3,24±1,01	
	Lise	3,01±0,92		2,94±0,67	
	Lisans	2,49±0,78		2,75±0,91	
Meslek	Öğrenci	2,41±1,22	0,328 ^β	2,82±1,00	0,048 ^β
	Ev hanımı	3,24±1,37		3,22±0,73	
	İşçi	2,67±1,11		2,94±1,17	
	Memur	2,29±1,00		2,58±0,84	
	Esnaf	3,03±0,81		2,99±1,03	
Medeni durum	Bekar	3,18±1,09	0,211 ^α	2,70±0,88	0,0001 ^α
	Evli	2,93±0,76		3,24±1,09	

^αTek yönlü t testi ^β ANOVA testi
p<0,050 anlamlı kabul edilmiştir

Sonuç

Son yüz yılda dünya çapında hızlı bir gelişim söz konusudur. Teknoloji alanındaki gelişmelerin süratle devam etmesi birçok alanda yeni gelişmelerin yaşanmasına neden olmaktadır. Özellikle internetin insanların gündelik yaşamına dâhil olması ile toplum yapıları ve insanların yaşam tarzlarında ciddi anlamda değişiklikler yaşanmıştır. İnternet genel olarak bilginin ucuz, kolay ve hızlı olarak elde edilebildiği önemli bir teknolojik araçtır. Ancak internetin bilinçsiz, yanlış veya sorgusuz kullanımı sonucunda elde edilen hatalı bilginin yaşam üzerinde olumsuz etkileri mevcut olabilir. Çalışma kapsamında, Denizli iline bağlı Çal ilçesinde yaşayan bireylerin internetten doğru ve güvenilir bilgiye ne oranda ulaşabildiklerini veya interneti nasıl kullandıklarını konularına açıklık getirilmek amacı ile anket çalışması yapılmıştır. Çalışmaya dahil olanların İBK durumu ile eğitim durumu, meslek grubu ve medeni durum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki sağlanamamıştır. Ortam özellikleri ile cinsiyet arasındaki incelemede kadınların internette bilgi kirliliğine dair daha fazla sorun yaşamış olduğu görülmüştür. Yaş değişkeni incelendiğinde 28 yaş ve üstü katılımcıların daha fazla sorun yaşayan grup oldukları bulunmuştur. Yaş değişkeni ile bireysel özellikler incelendiğinde 28 yaş üstü olan grubun daha fazla bireysel eksiklik duymakta olduğu görülmüştür. Meslek grupları ile bireysel özellikler karşılaştırıldığında katılımcılardan memur olanların en az bireysel eksiklik duyanlar olarak görülmüştür. Medeni durum karşılaştırmasında katılımcılardan evli olanların daha fazla sorun yaşayan grup oldukları saptanmıştır.

Çalışmaya katılanların doldurdukları anket üzerinden elde edilen bilgilere göre “İnternette dikkat dağıtıcı reklamları engelleyerek, kaynağı belli ve güvenilir bilgiye ulaşmada zorluk yaşıyor mu?” sorusu için reklamların belirli kaynaklara erişimde sorun oluşturduğu ve güvenilir bilgiye erişiminde bu bağlamda zahmetli, zaman alıcı ve zor olduğu yaklaşımı ortaya çıkmaktadır. “İlçede internete giren kişilerin reklamlar dikkati çekiyor, doğru kabul ediliyor mu?” sorusunun cevabı olarak reklam içerikli videolar nedeniyle bilgi kirliliğinin yaşandığı ve belirli bir oranda kişilerin bu bilgileri doğru kabul edebilmekte olduğu gözlemlenmiştir. “İlçemizde internete giren kullanıcılar

gördükleri bilgileri sorgulayıp doğruluğunu denetleyebiliyor mu?" sorusuna anket çalışmasına katılanlara göre Çal ilçesinde internetten edindiği bilginin doğruluğunu denetleyenlerin olduğu ancak herkesin bu konuda duyarlı davranmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, internette medya kullanımı için insanları dikkat dağıtıcı etmenlerden öncelikli olarak uzaklaştırmak gerekmektedir. Fazlaca reklam içeren sitelerde reklam ile bilgi ya da haber içerikleri karışmaktadır ve öncelikli olarak bu durumun ele alınması gerekmektedir. İnternet tarayıcılarında reklam engelleyicisi olarak kolay ve pratik eklentilerin (Adblock) kullanılması önemli bir katkı sağlayacaktır. Bunun yanında, kişilerin doğru ve yararlı internet ve medya kullanımı konusunda bilgilendirilmeleri amacı ile eğitim, seminer gibi etkinlikler düzenlenebilir ve internetten edindikleri bilgilerin doğruluğunu teyit etmeleri konusunda bilgilendirilebilirler. Ayrıca, internette veri ararken ya da doğru bilgiye ulaşma aşamasında internetten kaynaklı ortam özelliklerini ve bireysel özelliklerden yola çıkılarak internetin bilinçli, güvenli kullanılması konusunda farkındalığın artırılması için internet ortamında yönlendirici desteği sağlayan bir müfredatla eğitim verilmesi daha uygun görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Baker, S. (2000). Getting the most from your intranet and extranet strategies. *Journal of Business Strategy*, 21(4), 40-43.
- Berners-Lee, T., Dimitroyannis, D., Mallinckrodt, A. J., & McKay, S. (1994). World Wide Web. *Computers in Physics*, 8(3), 298-299.
- Bölükoğlu, H. İ. (2002). Bilgi Çağında Eğitim Fakültelerinde Resim İş Eğitiminin Genel Bir Değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3).
- Çakır, H., Hava, K., Gülen, Ş. B., Özüdoğru, G. (2015). Öğretmen Adaylarının Sosyal Ağ Sitelerinde Güvenlik Farkındalıklarının İncelenmesi. *International Journal Of Human Sciences*, 12(1), 887-902.
- Dürscheid, C., Frehner, C., Herring, S. C., Stein, D., & Virtanen, T. (2013). Email communication. *Handbooks of Pragmatics [HOPS]*, (9), 35-54.
- Eren E, (2000). Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi. İstanbul, Beta Yayınları.
- Eroğlu F, (2000). Davranış bilimleri, 5. Baskı. İstanbul, Beta Yayınları.
- Fırat, M., & Kurt, A. A. (2015). Development and application of internet information pollution scale/İnternet'te bilgi kirliliği ölçeğinin geliştirilmesi ve uygulanması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(1), 89-103.
- Godwin-Jones, R. (2003). Blogs and wikis: Environments for online collaboration. *Language learning & technology*, 7(2), 12-16.
- Hauben, M. (2007). History of ARPANET. Site de l'Instituto Superior de Engenharia do Porto, 17.
- İren, E. ve Özgü, C. A. N. Bilgi Sistemlerinde Güncel Güvenlik Problemleri Ve Önerilen Çözümler.

Jennings, R. B., Nahum, E. M., Olshefski, D. P., Saha, D., Shae, Z. Y., & Waters, C. (2006). A study of internet instant messaging and chat protocols. *IEEE Network*, 20(4), 16-21.

Kelleher, T. (2007). *Public Relations Online: Lasting Concepts For Changing Media*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Küçükali, M. ve Bülbül, H. İ. (2015). Fatih Projesi Kapsamında İnternetin Bilinçli, Güvenli Kullanımının Artırılması. *Tünav Bilim Dergisi*, 8(2), 1-18.

Özer A. K, (1997). *Gerçekçi yönetim*. İstanbul, Varlık Yayınları.

Postel, J., & Reynolds, J. (1985). File transfer protocol.

Sezer, N. ve Yılmaz S, N. (2013). Online Medya Okuryazarlığının Yetişkinler İçin Önemi" Online Haber Sitelerindeki Bannerlara Yönelik Bir İnceleme". *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 4(13).

Vidgen, R., Goodwin, S., & Barnes, S. (2001, June). Web content management. In *Proceedings of the 14th International Electronic Commerce Conference* (pp. 465-480) <http://www.volkankey.com/forum-nedir/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Web_feed